

Uobičajeno, na kraju su dane bibliografske jedinice slovenskih arhivskih djelatnika u 2000. godini.

Treba napomenuti da oba broja časopisa *Arhivi* iz 2001. godine posebno privlače čitatelja, vjerujem i nearhivske struke, jer se radi zaista o raznovrsnim temama s područja arhivistike i obrade izvornoga gradiva. Iako su izašla dva broja, teško je reći da je prvi ili drugi broj časopisa lošiji, s manje ilustracija ili slično. Naprotiv, oba broja su jednako zanimljiva i puna preslika, ilustracija i zanimljivih članaka, uz pohvalu uredništvu.

Mirjana Jurić

Der Archivar, god. 55, br. 2-3, Düsseldorf 2002.

Časopis izlazi od 1946. u izdanju Glavnog državnog arhiva pokrajine Nordrhein-Westfalen u Düsseldorfu. Nakon osnivanja vrlo se brzo etablirao i već je 1948. postao i službeni list Društva njemačkih arhivista i forum za aktualne informacije, stručne priloge i diskusije o svim pitanjima i oblicima arhivske djelatnosti. Uredništvo je časopisa 1960-ih godina preraslo u kolegijalni gremij kojem uz uredništvo državne arhivske službe pokrajine i Glavnog državnog arhiva, pripada i predsjedavajući Društva njemačkih arhivista, kao i dva predstavnika arhivskih ustanova izvan kruga državnih arhiva. Namjera je uredništva bila da se u prilogima časopisa odražava "cjelokupni spektar arhivske teorije i prakse" zastupljen u prilogima i referatima s međunarodnih i njemačkih stručnih savjetovanja, kao i u izvješćima o tim zasjedanjima, o arhivskoj znanstvenoj i stručnoj literaturi, priredbama, aktivnostima i projektima s područja arhivske djelatnosti. Sukladno tome *Der Archivar* se odlikuje širinom tema. Tako se npr. objavljuju kratki prikazi pojedinih arhiva (njihova povijest, sadržajni okvir arhivskoga gradiva kojim raspolažu, tehnički problemi s kojima se većina svakodneвно susreće, kao npr. nedostatak adekvatnog spremišnog prostora). U br. 3/2002. objavljeni su prikazi o arhivima u gradu Trieru i o arhivu nürnberške patricijske obitelji von Harrlach. Iz istog se broja članak pod naslovom Arhivsko izvješće, Danska 1995-2000. (*Archivbericht Dänemark 1995 – 2000*) može navesti i kao primjer priloga o međunarodnom razvoju na području arhiviranja elektroničkih zapisa, smjernica za dostupnost arhivskoga gradiva, ali i projekata izgradnje i adaptacije arhivskih zgrada u skladu s postojećim standardima tehničke opremljenosti uredskog i spremišnog prostora. Na temelju mnogobrojnih priloga broja 2/2002. i u br. 3/2002. postaje jasno da sadržajna i svrsishodna primjena informatičke tehnologije i korištenje Interneta u arhivima igra sve veću ulogu, iako naravno postoje razlike u stupnju razvoja u primjeni navedene tehnologije, tako da npr. Gradski arhiv u Nürnbergu u obradi arhivskoga gradiva kao metodu koristi tehnologiju "Voice-Computinga" (2/2002).

U br. 2/2002. tema je prvog priloga dostupnost obavijesnih pomagala na Internetu. Radi se o projektu Njemačkog istraživačkog društva "Razvoj alata za retrokonverziju arhivskih obavijesnih pomagala" (*Zugänglichkeit verbessern: Das DFG-Projekt "Entwicklung von Werkzeugen zur Retrokonversion archivischer Findmittel"*). Smatra se kako je potrebno uzeti u obzir činjenicu da obavijesna pomagala na papiru ne mogu više na zadovoljavajući način ispuniti sve istraživačke zahtjeve, budući da se većina korisnika u međuvremenu navikla na on-line istraživanje. Većina je pregleda fondova ionako već zastupljena na Internetu i prema autorima (Mechthild Black-Veldtrup, Matthias Meusch, Stefan Przigoda), samo je pitanje dosljednosti da jedan od najvažnijih ciljeva arhivske struke u doba informatičke tehnologije bude prezentacija obavijesnih pomagala na Internetu. U svibnju 2001. pokrenut je projekt u trajanju od dvije godine u suradnji Saveznog arhiva Njemačke, državnih arhiva pokrajine Nordrhein-Westfalen i komunalnih arhiva. Njegova se zadaća sastoji u razvoju i testiranju softvera koji bi trebao omogućiti da se arhivska obavijesna pomagala pisana pisačim strojem ili izrađena u obliku tekstualnih datoteka mogu integrirati u okolinu baza podataka i biti prezentirana na Internetu. Obavijesna se pomagala pisana pisačim strojem u ovoj fazi projekta skeniraju ili se koristi OCR. U prilogu se detaljno opisuju tehnički zahtjevi koje bi budući računalni program trebao ispunjavati za uspješnu on-line prezentaciju obavijesnih pomagala.

Ulf Rathje (2/2002) opisuje iskustvo Saveznog arhiva Njemačke s trajnim čuvanjem strojno čitljivih podataka za potrebe znanstvenog istraživanja i uprave. Krajem 1973. pristiglo je prvih 36 magnetskih traka Savezne uprave u Kölnu na trajno čuvanje u Savezni arhiv. Magnetske su trake sve do druge polovice 1980-ih godina bile standardni medij za pohranjivanje, kada je započela široka primjena osobnih računala, a time i disketa različitih formata. U kolovozu 1991. osnovan je odjel za arhiviranje strojno čitljivih podataka koji je trebao razviti temeljne koncepte budućeg rada. Jedna od prvih zadaća bila je izrada načela za "Tehnički koncept za arhiviranje strojno čitljivih podataka u Saveznom arhivu" kojim se utvrđuje postupak trajnog čuvanja strojno čitljivih podataka. Rad na razvoju i testiranju prikladnosti i mogućnosti realizacije ovih načela u praksi nikada nije prestao. Naravno da se u izradi načela najveća pažnja na početku posvećivala magnetskim trakama, a danas drugim nosačima elektroničkih zapisa (magnetske kazete, diskete, magnetno-optički disk, CD-ROM i CD-R). Do sada nisu zabilježeni gubici podataka u arhivskim fondovima Saveznog arhiva. Danas se u Saveznom arhivu čuva oko 130 gigabajta podataka (do 1994. preuzeto je 1.954 disketa i 5.306 magnetskih traka). Načela Tehničkog koncepta sastoje se od smjernica za formate podataka, medije pohrane, sigurnosno arhiviranje na dva različita medija, za odgovarajući spremišni prostor, kopiranje i migraciju medija.

Hermann Schreyer (2/2002) uspoređuje arhivsku djelatnost Ruske Federacije s onom Sovjetskog Saveza i to nakon temeljnih društvenih i ustavno-pravnih promje-

na koje su nastupile 1991/1992. i uzrokovale poremećaje u društvenom i političkom životu zemlje, a posebno na jednom tako jako politički definiranom području kao što su to državni arhivi. Autor inzistira na tome da je navedenoj temi potreban diferencirani pristup koji neće izgubiti iz vida tamne i tragične strane, ali ni stručne i druge pozitivne doprinose nastale u razdoblju sovjetske države, koji neće poricati ni represije ni politički dogmatizam, ali ni stručno priznate rezultate praktičnog rada ili dostignuća teorijskih razmišljanja. Autor ne očekuje da će poštivanje svih ovih aspekata biti lako te smatra da će kolebanje između priznanja i distanciranja biti svakodnevna pojava, ali upozorava da se samo na taj način, izbjegavajući crno-bijeli prikaz, može objektivnije vrednovati razvoj arhivske djelatnosti na području bivšeg Sovjetskog Saveza i današnje Ruske Federacije od 1917/1918. pa sve do danas.

Informatička tehnologija ima središnju ulogu i u prilogu o projektu izrade baze podataka za dokumentaciju o odšteti za osobe progonjene u razdoblju nacionalsocijalističkog režima (3/2002). Na temelju pokrajinskih i saveznih zakona o odšteti koji su doneseni 1950-ih godina, vođeno je 110.000 pojedinačnih procesa pri Uredima za odštetu okružnih vlasti. U posljednjih je nekoliko godina ovu dokumentaciju od Ureda zemaljske uprave pokrajine Niedersachsen preuzeo Glavni državni arhiv u Hannoveru. Ona sadrži podatke o razdoblju nacionalsocijalizma, o neposrednom poslijeratnom razdoblju i razdoblju osnivanja Savezne Republike Njemačke. Na temelju dokumentacije koja je nastala radom okružnih vlasti u Braunschweigu (6.000 slučajeva), izrađen je tezaurus s tematskim i mjesnim smjernicama o otporu i progona te o praksi ostvarivanja prava na odštetu nakon 1945. Istraživanje omogućuju pretraživački programi za određene tematske komplekse ili mjesta/naselja. Projekt je završen 2001, a trajao je tri godine. Program se sastoji od osam virtualnih kartotečnih kartica. U prvu se upisuju arhivski podaci (fond, signatura, razdoblje), dok sljedeća kartica sadrži biografske podatke o progonjenoj osobi, a u slučaju njezine smrti, na treću se karticu unose biografski podaci o podноситelju zahtjeva za odštetu. Okolnosti i mjesto progona upisuju se u četvrtu karticu i za nju je predviđeno osam polja. Mjestima/naseljima je dodijeljena i pripadnost stranci ili sindikatu, ako su članovi zauzimali vodeće položaje. U petu se karticu unosi razlog progona: 1. politički protivnici, 2. rasistički razlozi, 3. vjera i svjetonazor, 4. aktivni otpor, 5. nacionalnost, 6. nacionalsocijalistička zdravstvena politika (eugenika). Šesta kartica sadrži dodatna objašnjenja i primjedbe o procesu za ostvarivanje prava na odštetu. Na koji je način završio postupak i je li ostvareno pravo na odštetu i na osnovi koje kategorije (na osnovi tjelesnih i zdravstvenih oštećenja, ograničenja prava na slobodu kretanja, ograničenja prava vlasništva ili poslovnog i gospodarskog napretka), zabilježeno je u sedmoj kartici. Osma je kartica indeks. Baza podataka nudi mogućnost pretraživanja prema individualnim ili kolektivnim sudbinama, npr. može se utvrditi tko je sve bio progonjen iz političkih ili rasističkih razloga.

Arhiv vojne pošte u Berlinu (3/2002) počeo je s projektom sakupljanja pisama vojne pošte njemačkih vojnika iz Drugog svjetskog rata. Rad na projektu započeo je u siječnju 2001. s pozivom građanima na suradnju putem medija. Za arhivsku djelatnost otvorile su se time nove mogućnosti. Zajedno s Muzejom za komunikacije u Berlinu, Institutom za govor i komunikaciju i Tehničkim sveučilištem u Berlinu, arhiv je na trajno čuvanje ili na posudbu počeo preuzimati dokumente građana. S otprilike 45.000 jedinica u 500 svežnjeva nastao je jedan od najvećih specijalnih arhiva Njemačke. I dalje svakodnevno stižu novi paketi. U njima se nalaze pisma vojnika s bojišta i iz domovine, ali i fotografije, dnevnici, odličja, isprave, putovnice i vojničke knjižice. Veliki odaziv stanovništva, koje je darovanjem ili posuđivanjem podržalo projekt, posljedica je velike medijske pažnje koja je poklonjena ovom projektu. Kvalitetu zbirke ne čini njezin opseg, nego mogućnost stručnog pristupa dokumentima. Motivacija za nastanak ove zbirke bila je težnja da se učini dostupnim materijal koji njegova autentičnost čini jedinstvenim svjedočanstvom. Procijenjeno je da je za vrijeme Drugog svjetskog rata samo na području koje je pokrivala njemačka pošta poslano oko 30 do 40 milijardi pisama vojnika i pripadnika njihovih obitelji. Od toga je samo neznatan dio sačuvan na odgovarajući način. Činjenica je da je pripadnika ratne generacije sve manje, a iskustvo je pokazalo da članovi obitelji često nemaju pravu predstavu o značaju ovih dokumenata, što u pravilu dovodi do njihovog uništenja. Navedena dokumentacija omogućuje osim toga znanstveno istraživanje po različitim aspektima: subjektivna stvarnost vojnika ili možda utjecaj propagande na stavove i mišljenja u jednom totalitarnom državnom sustavu. Ovim je projektom stvorena mogućnost trajnog i vjerodostojnog čuvanja do tada u privatnom krugu skrivenih dokumenata.

Danijela Marjanić

American Archivist, god. 65, br. 1, proljeće/ljeto 2002.

American Archivist časopis je koji izlazi u izdanju Američkog arhivističkog društva (Society of American Archivists). Časopis prati i objavljuje suvremene teme američke i svjetske arhivistike te daje prikaze i ocjene novijih historiografskih djela. Časopis izlazi polugodišnje – u proljeće i jesen, a ovaj broj u većem dijelu posvećen je pitanjima informatizacije u arhivima, što u proteklih desetak godina intenzivno zaokuplja stručnu arhivsku javnost.

Nakon uvodne riječi izdavača, prva u nizu zanimljivih novosti i osvrti koje donosi ovaj broj časopisa, cjelina je pod naslovom *Reimagining Archives* – Ponovno zamišljanje arhiva: Dvije priče informacijskog doba. Cjelina se sastoji od dva član-